

Het gedachtenisgehalte van ruis

Hoe stel je als danser het lijden van de concentratiekampen aanwezig?

Marleen Baeten over *I/O Solo* van Jean Luc Ducourt.

Hoe stel je het lijden van de concentratiekampen aanwezig in een dansvoorstelling, zonder af en aan te zeulen met dekens, te schreeuwen of krampachtige bewegingen te maken? Deze vraag houdt me bezig terwijl ik naar Kortrijk rijd, waar Jean Luc Ducourt bij valavond zijn nieuwe voorstelling *I/O Solo* in open lucht zal dansen.

Voor de hand liggende theatraliteit moet je van Jean Luc Ducourt niet verwachten. In *De Theorie van Rosenfeld* (1999), een theatervoorstelling zonder acteurs, stelde hij de mogelijkheid van een theatrale vertolking van Marguerite Duras' *Détruire dit-elle* in vraag. Met zijn tekstgetrouwe, computergestuurde stemmeninstallatie zocht – en vond – hij 'une autre vocale du texte qui peut-être touche miraculeusement un essentiel de celui-ci, dans un à peine-vivant, cette "peine-à-vivre" dans sa beauté, comme aussi toute écriture souffrirait alors déjà, par avance, des lectures potentielles qu'elle génère.' (Jean Luc Ducourt).

Voor *I/O Solo* vertrekt hij van *L'Espèce Humaine*, het relaas van verzetslid Robert Antelme (vriend en enige tijd echtgenoot van Marguerite Duras) over zijn deportatie naar en ervaringen in Buchenwald in 1944. *L'Espèce Humaine* heb ik nooit gelezen, maar Duras' indringende beschrijving van het menselijk wrak dat Antelme was na zijn bevrijding uit het concentratiekamp (in *La Douleur*, 1985) maakt mijn vraag alleen maar prangender: hoe stel je als danser het lijden van de concentratiekampen aanwezig? Voor Jean Luc Ducourt, die na meer dan tien jaar podiumervaring het dansen gedurende een tiental jaar voor bekeken hield, is deze 'audio-dance'-voorstelling ongetwijfeld ook een onderzoek naar de mogelijkheden van het medium dans.

Het dansvlak bestaat uit een groot, vierkantig, grijs plastic zeil op het grasveld bij de Tacktoeren. Op ooghoogte wordt het omzoomd met een meterbrede strook groen gaas, bevestigd aan vier eenvoudige stalen hoekconstructies. De krachtige, geelkleurige belichting boven het dansvlak en Ducourts oranje overall beletten dat het groene gaas zijn dansende lichaam onttrekt aan de ogen van de rondwandele toeschouwers. Toch hebben zijn bewegingen, mede door de naar binnen gerichte concentratie, meer weg van een opwarming of een zoekend repetitieproces dan van een voorstel-

ling. De toeschouwers lijken toevallige passanten bij een avondlijk oefenpartijtje tennis op het plaatselijke sportveld, maar de klankinstallatie maakt deze verwarring onmogelijk. Uit acht microfoons rond het dansvlak weerklinkt een kakofonie aan geluiden: de tot substantieevenlitanie gereduceerde tekst van Antelme, uitgesproken door een vrouwenstem, metaalachtige geluiden (machines, motoren, een poort die opendraait of in het slot valt,...), blatende schapen, de versterkte ruis van de bewegende kleren van Ducourt. De miezelregen voorziet de vergezochte encenering van een extra toets troosteloosheid. Hoewel ook het dansvlak zich onder de blote hemel bevindt, voel ik me zowel letterlijk als figuurlijk in de kou gezet door deze voor zichzelf dansende man binnen zijn beschermende omheining. Ik zou de tekst willen horen in plaats van deze nietszeggende woorden en voor de hand liggende geluiden.

Maar dan gaan de theaterspots boven het dansvlak uit en rest alleen het koude witte licht dat van de schijnwerper boven op de Tacktoeren naar beneden valt. Jean Luc Ducourt plooit het plastic zeil dat hem tot dansvloer diende op en ruilt de oranje overall voor een zwarte bermuda en dito T-shirt, met op de rug **DU-COURT** in duidelijke witte letters. Zijn blote voeten steekt hij in een paar zware bottines en hij zet zich weer in beweging. De bewegingen liggen in de lijn van die van daarnet, maar zijn wat repetitiever en tegelijk ongerichter, alsof hij tegen zijn zin en dodelijk vermoeid moet blijven dansen. Nu en dan glijd hij uit op de natte kale plekken in het gras. Daarnet was de ruimte binnen de omheining nog helder en egaal verlicht; nu wordt de danser gedeeltelijk aan het oog onttrokken door het omheiningsgaas en de lange schaduwen die bomen en toeschouwers voor zich uit werpen. De omkering treft me als een slag in het gezicht. Ik doe geen enkele moeite meer om de zelfstandige naamwoorden die de luidsprekers uitbraken te verstaan. Het volstaat te weten dat de tekst een betekenis heeft, zonder dat ik die nog verder hoeft te volgen. De stem is nu belangrijker dan de tekst. Ze maakt de monotone gedachtenisruis waartoe de tekst gereduceerd werd onontkoombaar. De ruis die de bewegingen en ademhaling van de zwoegende danser door de microfoons stuwet, kenmerkt zich door onregel-

matige uithalen. Het grijze, onuitgelichte beeld ademt de sfeer van een clandestien opgenomen filmdocument. Het geheel incarneert zowel de nietsontziende uitroeingsmachine als de menselijke overlevingsdrang.

Weer eens een kwartier later gaat de ontmanteling van het beeld nog een stap verder. Jean Luc Ducourt rolt het omheiningsgaas op en plaatst de vier microfoons van de hoekpunten van het dansvlak een heel eind verder weg, zodat ze samen met de andere vier microfoons op het grasveld een wijde cirkel vormen. In het midden verwijzen alleen nog de vier stalen hoekprofielen naar wat eens het dansvlak was. Ducourt kleedt zich volledig uit, scheurt een groot stuk aluminiumfolie van een rol, pakt er snel zijn hoofd mee in en legt zich half op zijn buik, half op zijn zij op de kale plek in het gras. Ongeveer een kwartier blijft hij zo goed als roerloos liggen. De enkele keren dat hij zich verroert, scheurt het versterkte geluid van zijn beweging door de microfoons, waaruit de woordenlitanie en allerlei geluiden (waaronder nu ook vioolfarden) onophoudelijk blijven weerklinken. Als een achteloos achtergelaten, naamloos lijk ligt hij op deze oningevulde plek in de stad; een plek zoals er zoveel zijn: wat gras, wat bomen, omsloten door allerlei soorten bouwsels, in dit geval woonwoningpartementen, oude stallingen en het kunstenaarshuis Tacktoeren. Allerlei vragen gaan door mijn hoofd. Wat doe ik op deze plek? Waarom ga ik naar een voorstelling met een concentratiekampervaring als uitgangspunt? Wat verwacht ik van een dansvoorstelling? Wat is kijken? Wat is dansen? Zijn het allebei vormen van herinneren, van gedenken, van hopen misschien ook? Hoe geef je betekenis aan een huisveringwekkend verleden dat je niet zelf beleefd hebt? Hoe vluchtig mag of moet een gedenkteken zijn? Is een medium met een permanent karakter (een tekst, een voorwerp, een gebouw, een monument) echt sterker dan een levend, maar vluchtig medium (een lichaam, een stem, een voorstelling)? Of moeten ze juist samengaan om te voorkomen dat het verleden gedood of gebanaliseerd wordt? Wat is er nodig opdat een landschap, een ruimte een levende gedenkrimte zou worden? Ik zou het mooi vinden indien de vier stalen hoekprofielen op dit grasveld mochten blijven staan als herinnering aan deze voorstelling, maar an-